

Nemophora dumerilella

Alvarantennmal

Fjärilar, Malar m.fl.

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Nära hotad (NT)
B1b(iii)c(iv)+2b(iii)c(iv)

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Lepidoptera (fjärilar), **Familj:** Adelidae (antennmalar), **Släkte:** *Nemophora*, **Art:** *Nemophora dumerilella* - alvarantennmal (Duponchel, 1839) **Synonymer:** *Nemophora dumerilellus* (Duponchel, 1839), *Adela dumerilellus* Duponchel, 1839, *Nemophora dumerilella* (Duponchel, 1839)

Kännetecken

En antennmal med ett mörkt tvärband mellan en grönaktigt mässingsglänsande inre del och en glänsande, kopparröd, yttre del. Arten förekommer på alvarmark med vit fetknopp.

Vingspann 12–13 mm. Hjässhåren är hos hanen svarta och hos honan gulbruna. Antennen hos hanen är drygt dubbelt så lång som framvingen. Honans antenn är bara aningen längre än framvingen och vit endast i spetsen. Framvingens inre hälft är grönaktigt mässingsglänsande; i mitten finns ett mörkt tvärband som inåt kantas av matta, blekt grågula fjäll och utanför tvärbandet är vingen rödaktigt kopparglänsande. Framvingen har mer glans än andra nordiska antennmalar. Bakvingen är gråaktig med purpurton.

Larven beskrivs som benvit med glänsande mörkbrunt huvud och svart nackplåt med en ljus mittstrimma.

Genitalier: Hos hanen är genitalklaffarna brett trekantiga, ganska spetsiga och sticker ut en liten bit ovanför uncus. Juxta på aedeagus är ganska bred, pilformig och har trubbig spets. Honans äggläggningrör är starkt tillspetsat och har jämna kanter vid spetsen. Hanens och honans genitalier är inte avbildade.

Utbredning och status

Alvarantennmal är i Norden bara känd från Gotland, även om det föreligger ett fynd från Öland på Stora Alvaret. Den skulle av allt att döma ha en potential att etablera en livskraftig population på Öland, men det har hittills inte lyckats. På Gotland har arten påträffats på många ställen, men den kan ändå betraktas som en lokalt förekommande art. Den omnämndes från Gotland redan 1875 av Wallengren, men inget var då känt om hur utbredd den var där. Under senare decennier har den sammantaget uppskattningsvis anträffats på flera tiotals lokaler, mer eller mindre isolerade från varandra. Inom vissa områden på Gotland bör den ännu förekomma i en s.k. metapopulation, där ett genflöde sker mellan de olika delokalerna. Enligt vissa observationer från svenska entomologer tycks den ha minskat något under senare tid, men trenden är svårbedömd, då den naturliga variationen är okänd men sannolikt inte oväsentlig. *N. dumerilella* är känd från många länder i Europa, men finns mest i varma, kalkrika sandområden och där kalkstenen går i dagen. Så vitt känt är den inte funnen utanför Europa.

Ekologi

Alvarantennmal förekommer på alvarmark och lever på mattor av vit fetknopp *Sedum album* i soliga och torra lägen. Hanarna svärmar under dagen i solsken i juli till en bit in i augusti. En form av flyktspel utspelas om honornas gunst. Man kan under gynnsamma år se flera tiotal hanar blixtra fram i svängar och bågar på ett par decimeters höjd över fetknoppen, där även honorna flyger korta sträckor vid riktigt varmt väder. Larven lever med största säkerhet på vit fetknopp, även om inga rapporter om detta finns från Sverige. Enligt utländska uppgifter uppehåller larven sig i en spunnen hylsa med bl.a. inblandade sandkorn. Från Mellaneuropa och Ryssland förekommer gamla uppgifter om att alvarantennmal ska leva på äkta johannesört *Hypericum perforatum* och axveronika *Veronica spicata*, men det finns andra liknande antennmalar söderut så en förväxling av arter kan ha skett.

Hot

Lokaler med alvarantennmal kan förstöras genom att de används för upplag av diverse föremål, som en markägare behöver göra sig av med (virke, skrot, etc.). Exploatering för olika syften kan också förstöra artens habitat, trots att det ibland kan handla om kalkhällar med ett tunt lager av jord (exempelvis för körvägar e.d.). Mindre områden med alvarantennmal kan beskuggas av uppväxande träd i närheten (habitatförsämring). Slutligen kan extrema väder i vissa fall vara ett hot mot några av lokalerna.

Åtgärder

En kartläggning av de nutida förekomsterna vore ett bra underlag för att öka möjligheterna att behålla arten inom Sverige på lång sikt. Åtminstone några kända lokaler med en god population av alvarantennmal bör skyddas genom att markägaren informeras och får råd om hur platsen fortfarande kan behållas i ett gynnsamt skick med vit fetknopp och god solbelysning. Ofta behöver inga speciella arrangemang sättas in utan lokalerna (impediment) är vanligen små och lätta att underhålla.

Övrigt

Namngivning: *Nemophora dumerilella* (Duponchel, 1839). Originalbeskrivning: *Adela dumerilellus*. Hist. Nat. Lépid. Papillons Fr., 8: 372 (4, pl. 300, fig. 12).

Etymologi: dumerilella = efter den franske naturvetenskapsmannen Charles André Marie Constant Duméril (1774–1860); diminutivsuffixet -ellus (lat.).

Uttal: [Nemófora dumerilél]la]

Litteratur

Bengtsson, B.Å. 2008. *Nemophora dumeriella* alvarantennmal, s. 313. - I: Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. *Fjärilar: Käkmalar-säckspinnare. Lepidoptera: Micropterigidae-Psychidae*. Artdatabanken, SLU, Uppsala.

Författare

Bengt Åke Bengtsson & Göran Palmqvist 2008 (Kännetecken) och Bengt Å. Bengtsson 2011 (Naturvårdsinformation; Hot och Åtgärder och Ekologi och Utbredning).